

БЕЗМОРОЗНИЙ ПЕРІОД — період часу між багаторічними пересічними датами останнього заморозку навесні й першого восени. Характеристики Б. п. використовують для обґрунтування розміщення теплолюб. с.-г. культур, визначення строків їхньої сівби та збирання врожаю. Важливою характеристикою морозонебезпечності є тривалість Б. п. Найкоротший для України (до 160 днів) Б. п. характерний для крайніх північних, пн.-зх. і пн.-сх. р-нів, а також Укр. Карпат і Крим. гір. В окремих долинах, особливо гірських, він зменшується ще на 30–40 днів. На більшій частині країни його тривалість коливається від 160 до 180 днів. З просуванням на південь Б. п. поступово збільшується до 200–220 днів на узбережжях морів, на Пд. березі Криму Б. п. досягає 220–250 днів. У містах Б. п. на 10–15 днів триваліший, ніж на околицях та в передмісті. Навесні заморозки тут закінчуються на 5–7 днів раніше, а починаються восени на 7–10 днів пізніше. В окремі роки, залежно від строків настання та припинення заморозків, тривалість Б. п. може коливатися порівняно із серед. значеннями в межах 1–2 місяців. Середнє квадратичне відхилення тривалості Б. п. становить 14–24 дні. На незначну мінливість Б. п. вказує коефіцієнт варіації, який не перевищує 0,2. В аномально холодні роки на півночі (1916, 1942) тривалість Б. п. становила 110–130, на півдні (1912, 1931, 1948) — 140–170 днів. В аномально теплі роки (1938, 1950, 1960, 1961, 1966, 1968) вона досягала 200–270 днів. Між заморозками в повітрі та на поверхні ґрунту існує зв'язок, який залежить від рельєфу та ін. особливостей місцевості. Заморозки на поверхні ґрунту та у прилеглих до нього шарах повітря (на вис. 2 см від поверхні ґрунту) навесні спостерігаються пізніше, а восени раніше, ніж у повітрі. За ступенем морозонебезпечності в Україні виділено 5 районів.

Перший із них охоплює високогірну частину Укр. Карпат і Крим. гір. Характеризується частими, інтенсив. й тривалими заморозками. Середня дата останнього весняного заморозку 26 квітня — 2 травня, першого осіннього — 26 вересня — 1 жовтня. Б. п. триває менше 160 днів. Повторюваність заморозків після 1 травня досягає 40–50 %. До 2-го р-ну належать Волин., Поділ., Приазов. височини, пд.-зх. схили Укр. Карпат, Лівобережжя, за винятком Запоріж. та Дніпроп. обл., і пн.-зх. схили Крим. гір. Середня дата останнього весняного заморозку тут відмічається 21–26 квітня, першого осіннього заморозку — 1–11 жовтня. Б. п. триває 160–170 днів. Повторюваність заморозків після 1 травня дорівнює 30–45 %. Південна межа 3-го р-ну проходить через Затишшя, Миколаїв, Каховку, пд. схили Приазов. та Донец. височин. До цього району входить і степ. частина Криму та Закарп. низовина. Середня дата останнього заморозку припадає на 16–21 квітня, а першого осіннього заморозку — на 11–16 жовтня. Б. п. триває 170–180 днів. Повторюваність заморозків після 1 травня становить 15–30 %, а після 15 травня — не перевищує 5 %. 4-й р-н займає вузьку смугу на крайньому Пд., що тягнеться на узбережжі Чорного м. поблизу Каркінітської затоки та на Пд. Зх. від Генічеська на узбережжі Азовського м. Середня дата останнього заморозку 11–16 квітня, першого осіннього — 16–21 жовтня. Б. п. триває 180–190 днів. Повторюваність заморозку після 1 травня становить 5–15 %. 5-й р-н (з найменш вірогідними заморозками) охоплює прибережну смугу Чорного та зх. частину узбережжя Азовського м., а також Керчен. п-ів. Середня дата останнього заморозку 26 березня — 11 квітня, першого осіннього заморозку — 21 жовтня — 10 листопада. Тривалість Б. п. становить понад 200 днів. Після 1 травня заморозки бувають один раз на 20 років.

В. М. Бабиченко

Бібліографічний опис:

Безморозний період / В. М. Бабиченко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-41530>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).